

УДК 351.862

Томбулатов І. А.

Одеська національна академія
зв'язку імені О.С. Попова

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Дана стаття присвячена проблемам тероризму – однієї з найнебезпечніших форм злочинності, у результаті якої настають найбільш тяжкі наслідки, що дестабілізують розвиток держави. Досліджується роль Служби безпеки України (СБУ) у системі антитерористичної політики. Розглядаються потенційні терористичні погрози для України, аналізуються принципи антитерористичної політики СБУ.

Ключові слова: Служба безпеки України, тероризм, міжнародний тероризм, антитерористична політика.

Томбулатов І.А.

СЛУЖБЫ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ В СИСТЕМЕ АНТИТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ

Данная статья посвящена проблемам терроризма – одной из опаснейших форм преступности, в результате которой наступают наиболее тяжелые последствия, дестабилизирующие развитие государства. Исследуется роль Службы безопасности Украины (СБУ) в системе антитеррористической политики. Рассматриваются потенциальные террористические угрозы для Украины, анализируются принципы антитеррористической политики СБУ.

Ключевые слова: Служба безопасности Украины, терроризм, международный терроризм, антитеррористическая политика.

Tombulatov I.

THE SECURITY SERVICE OF UKRAINE IN THE ANTI-TERRORIST POLICY

This article focuses on the problems of terrorism - one of the most dangerous forms of crime, which resulted in the most serious consequences occur, destabilizing the country's development. Examines the role of the Security Service of Ukraine (SBU) in the anti-terrorist policy. Are considered potential terrorist threat to Ukraine, analyzes the principles of anti-terrorist policy of the SBU.

Key words: Security Service of Ukraine, terrorism, international terrorism, antiterrorist policies.

Актуальність статті зумовлена тим, що сьогодні проблема протидії тероризму – один з найважливіших напрямків забезпечення державної безпеки. Тероризм – одна з найнебезпечніших форм злочинності, у результаті якої настають найбільш тяжкі наслідки, що дестабілізують розвиток держави.

Мета статті – з’ясувати роль Служби безпеки України (СБУ) у системі антитерористичної політики. Завдання статті – розглянути потенційні терористичні погрози для України, проаналізувати принципи антитерористичної політики СБУ.

Тероризм і міжнародний тероризм обумовлюють у мирний час необхідність створення адекватних форм і способів міжнародного співробітництва щодо попередження та припинення терористичних актів, вироблення, у першу чергу, правових, міжнародно-правових, політичних, фінансових, військових, економічних механізмів контролю й боротьби з тероризмом. Небезпечною тенденцією тероризму в сучасних умовах є його інтеграція з організованою злочинністю на тлі загального росту злочинності та інших негативних явищ. Даний процес пояснюється зацікавленістю цих двох сторін у використанні можливостей один одного в досягненні своїх противправних цілей [1, с.6].

О. Хлобустов робить правомірний висновок про те, що між тероризмом і організованою злочинністю існує безпосередній зв’язок. У результаті політизації організованої злочинності для неї виникає необхідність використати методи терору для досягнення власних цілей. А це веде до зазіхання на безпеку як окремих громадян, так і суспільства в цілому, держави, являє реальну загрозу національним інтересам країни [1, с. 6].

Український дослідник С. Телешун справедливо відзначає, що „Від сплесків тероризму не застраховані ні високорозвинені, ні малорозвинені в економічному й соціальному плані країни з будь-якими політичними режимами та державним ладом” [2, с. 166].

Як відомо, ранком 20 січня 2011 р. у Макіївці відбулося 2 вибухи: один з них – у центрального міського ринку, інший – на вході у будинок державного підприємства „Макеевуголь”.

28 січня 2011 р. невідомі повідомили про намір улаштувати теракт у військовому містечку Десна Чернігівської області. У місті на стовпах і будинках були розклеєні листівки з погрозами. У той же час свої вимоги автори послань не оголосили, пообіцявши зробити це 28 січня.

22 березня 2011 р. близько 15.00 у торговому центрі „Би-маркет” на вулиці Лебедєв-Кумача відбувся вибух .

Зрозуміло, що за таких обставин виникає питання „Що це – тенденція, яка показує на ріст терористичного поводження, чи прояви хуліганства”?

Глава Служби безпеки України Валерій Хорошковський вважає, що останнім часом випадки „вираження нездовolenня” за допомогою вибухів, які почалися, не пов’язані з діяльністю нової влади, а є негативним наслідком доступу населення до вибухових речовин. Таким чином, на думку голови Служби безпеки України Валерія Хорошковського, „Рівень терористичної загрози в Україні невисокий, а випадки, подібні до макіївського інциденту, коли в місті прогриміли вибухи, і багато хто чекав їхнього повторення, швидше виняток, чим правило” [3].

Конституція України гарантує право на життя, таким чином, у державі повинні бути в наявності всі методи та форми захисту населення. Тому, насамперед мова повинна йти про ефективну антiterористичну політику держави, важливим суб’ектом якої є Служба безпеки України. Завдяки своєчасному виявленню Службою безпеки України будь-яких проявів терористичного характеру

Україна не є державою з підвищеною терористичною погрозою.

СБУ повинна враховувати наявність таких потенційних погроз в Україні:

- диверсійні війни як спосіб дестабілізації ситуації на території країни з боку окремих держав і антиукраїнських закордонних центрів;

- екологічний тероризм як реакція на нездовільний стан навколошнього середовища на території України;

- інформаційний тероризм як результат незахищеності інформаційного простору країни від негативного зовнішнього й внутрішнього впливу;

- ядерний тероризм як наслідок стратегічного розташування України на шляху транзиту нелегальних поставок радіоактивних компонентів, матеріалів і ізотопів, а також наявності АЕС на території країни;

- хіміко-бактеріологічний тероризм як результат низького рівня санітарного й епідеміологічного контролю, системи сертифікації товарів, які перевозяться за межі, а також того, що Україна не має матеріально-технічної бази для ліквідації наслідків можливих епідемій;

- державний тероризм, що сприймається не як втручання іншої країни у внутрішні справи України, а як спосіб рішення внутрішньополітичних, міжкланових конфліктів усередині держави;

- збройна боротьба з метою реалізації політичних прав і свобод (політичних, етнічних, конфесіональних і т.д.), до якої відноситься терористична діяльність повстанців проти військових, поліцейських об’єктів і органів влади [2, с. 167].

Актуалізація реальних загроз національний безпеці України зумовлена, по-перше, функціонуванням у різних регіонах світу за-конспірованої мережі міжнародних релігійно-екстремістських організацій, метою яких є проведення терористичних актів, передусім в країнах, котрі беруть активну участь в антiterористичних операціях. По-друге, тимчасовим перебуванням на території України окремих прихильників релігійно-екстремістських організацій, намаганням представників неурядових ісламістських центрів впровадити механізми іноземного втручання у процеси в мусульманському середовищі України. У тому числі шляхом поширення ідей ісламського фундаменталізму та його радикальної течії „ваххабізму”. По-третє, – збільшенням в Україні проявів з ознаками терористичного характеру, в тому числі в період виборів до найвищих органів

влади та місцевого самоврядування (25% їхньої загальної чисельності) [4, с. 44].

У цих умовах з метою своєчасного виявлення погроз і визначення їхніх джерел особливе значення для забезпечення національної безпеки країни має ефективне використання та всебічний розвиток можливостей розвідки й контррозвідки. Тому зрозуміло, що Служба безпеки постійно вживаває превентивних заходів щодо виявлення і недопущення проникнення на територію України членів міжнародних терористичних і релігійно-екстремістських організацій.

Для організації і проведення антитерористичних операцій та координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій, згідно з Указом Президента України 11 грудня 1998 р. створено Антитерористичний центр (АТЦ) при СБ України. Відповідно до Закону України „Про боротьбу з тероризмом” на АТЦ покладається:

- розробка концептуальних зasad та програм боротьби з тероризмом;
- збирання, узагальнення, аналіз та оцінка інформації про стан і тенденції розвитку тероризму в Україні та за її межами;
- організація та проведення антитерористичних операцій, а також координація діяльності суб'єктів, що ведуть боротьбу з тероризмом або залучаються до конкретних антитерористичних операцій;
- організація та проведення командно-штабних навчань і тренувань;
- участь у підготовці міжнародних договорів України та надання пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом, фінансування проведення суб'єктами, що ведуть боротьбу з тероризмом, антитерористичних операцій, а також проведення заходів щодо попередження, виявлення та припинення терористичної діяльності;
- взаємодія зі спецслужбами, правоохоронними органами іноземних держав і міжнародними організаціями з проблем антитерористичної діяльності [5].

Результатом ефективної антитерористичної діяльності Служби безпеки України в 2010 р. стали розкриття 135 випадків терористичного характеру, заборона в'їзу в країну 34 громадянам, які підозрюються в причетності до терористичних організацій [5].

Виконуючи функції щодо захисту конституційного ладу в Україні, органи державної безпеки в сучасних умовах разом з ін-

шими органами державної влади та управління беруть участь у виробленні й реалізації регіональної політики, що забезпечує оптимальний баланс центральних і регіональних інтересів; удосконаловані механізми щодо збереження стабільності конституційного ладу, інститутів державної влади, забезпечення громадянського миру, національної згоди, правопорядку, у процесі становлення громадянського, демократичного суспільства, а також нейтралізації причин і умов, що сприяють виникненню політичного й релігійного екстремізму, етносепаратизму та їх наслідків – соціальних, міжетнічних і релігійних конфліктів, тероризму, консолідації зусиль, спрямованих на боротьбу зі злочинністю й корупцією, викорінювання економічної й соціально-політичної основи цих суспільно небезпечних явищ, виробленню комплексної системи заходів ефективного захисту особистості, суспільства й держави від злочинних зазіхань.

З виходом тероризму на глобальний рівень, збільшенням кількості терористичних організацій, укрупненням і розгалуженням їхніх структур, що супроводжується налагодженням взаємодії з організованою злочинністю, нагальною потребою стала більш тісна інтеграція спецслужб для боротьби з тероризмом.

При здійсненні міжнародного співробітництва Служба безпеки України керується Віденською конвенцією про дипломатичні зносини 1961 року, Конституцією України, положеннями статті 16 Закону України „Про Службу безпеки України”, Законами України „Про контррозвідувальну діяльність”, „Про боротьбу з тероризмом”, „Про міжнародні договори”, „Про дипломатичну службу”, „Про основи національної безпеки України”, „Про засади внутрішньої і зовнішньої політики”, „Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”, „Про державну таємницю”, „Про інформацію”, „Про боротьбу з корупцією”, Указами Президента України „Про Стратегію національної безпеки України”, „Про Концепцію реформування Служби безпеки України”, „Про заходи щодо вдосконалення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин”, Постановами КМУ „Про затвердження Положення про порядок укладення, виконання та денонсації міжнародних договорів України міжвідомчого характеру”, „Про затвердження Порядку здійснення офіційного перекладу багатосторонніх міжнародних договорів України на українську мову” та іншими законами

України, міжнародними договорами України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, іншими нормативно-правовими актами України.

Особливого значення в умовах сьогодення набуває питання багатостороннього співробітництва СБ України з міжнародними організаціями та європейськими інституціями, такими як ЄС, ООН, НАТО, ОБСЄ, ПАРЄ. Плідні контакти налагоджено із спеціалізованими міжнародними організаціями; Міжнародним комітетом з контролю за наркотиками та Комісією з наркотичних засобів ООН, Ініціативою із співробітництва у Південно-Східній Європі, відповідними структурами Ради Європи та ЄС [5].

Україна є учасницею 12 основних антитерористичних міжнародних конвенцій. Вирішується питання про підписання Україною Конвенції Ради Європи із запобігання тероризму, готується пакет документів для ратифікації Конвенції ООН про боротьбу з актами ядерного тероризму (2005 року). Враховуючи принципову важливість законодавчого визначення завдань, форм і методології протидії терористичним акціям, прийнято Закон України „Про боротьбу з тероризмом”, в якому визначено принципи, поняття, організаційні та координаційні механізми боротьби з тероризмом, а також регламентовано питання міжнародного співробітництва у цій сфері. Крім цього, наразі йде погодження в міністерствах та відомствах Порядку формування переліку осіб та організацій, причетних до терористичної діяльності та відповідної постанови Кабінету Міністрів України про його затвердження.

Слід зазначити, що інтеграція спецслужб у рамках національних систем протидії тероризму, як показують події останнього років у США, ряді європейських країн і в Росії, не відповідає повною мірою реалізації цілей і завдань їхньої антiterористичної діяльності. Це зумовлено тим, що одна з головних проблем у боротьбі з тероризмом полягає в тому, що найчастіше терористи готовують удар по одній країні на території зовсім іншої держави. Саме так готовувалися всі найбільші теракти, починаючи з 11 вересня 2001 р. та вибухів у Мадриді.

Все це зажадало взаємодії й координації діяльності спецслужб на наднаціональному рівні. В основі складної в цей час практики взаємодії між спецслужбами різних країн лежить досвід, накопичений і реалізований спецслужбами США, Великобританії й інших країн і реалізований на практиці під час

різних локальних збройних конфліктів останнього років.

Важливе значення для проведення антитерористичної політики має якість відповідного законодавства. Зрозуміло, що самі по собі нормативні правові документи не є панацеєю від загрози тероризму. Проте, їхня значимість визначається посиленням правої бази для вживання практичних заходів у цьому напрямку.

Аналіз законодавства закордонних держав показав, що націлене на боротьбу з тероризмом, воно містить правові норми двох напрямків: а) норми, спрямовані на припинення терористичних дій; б) норми профілактично-попереджувального характеру, аж до заохочувальних для колишніх терористів за надання відповідної допомоги правоохоронним органам. Суспільна практика свідчить, що норми припинення тероризму є домінантними в тих державах, які більше інших піддаються впливові тероризму. І навпаки – більш „сприятливі” у терористичному відношенні держави приділяють увагу розвитку правових основ, націлених на профілактику й попередження терористичних проявів.

При цьому особливістю міжнародного права у сфері боротьби з тероризмом є констатація принципу, відповідно до якого визначені як акти тероризму злочинні діяння ні за яких умов не повинні бути виправдані з міркувань релігійного, політичного, ідеологічного, расового, етнічного або іншого аналогічного характеру.

Закон України „Про боротьбу з тероризмом” також установлює основні принципи протидії тероризму, правові й організаційні основи профілактики тероризму та боротьби з ним. Даний закон націленний на посилення роботи органів державної влади й управління, громадських організацій у сфері антитерористичної діяльності. На підставі цього закону урядом України, міністерствами й іншими органами виконавчої влади ведеться розробка відповідних планів дій.

Отже, сьогодні інтереси держави складаються в непорушності конституційного ладу, суверенітету й територіальної цілісності України, у політичній, економічній і соціальній стабільності, у безумовному забезпеченні законності й підтримки правопорядку.

Таким чином, сучасне положення України у світі й умови її внутрішнього розвитку ставлять перед Службою безпеки України актуальні завдання вдосконалювання системи заходів, спрямованих на практичне розв’язання ключових проблем національної

безпеки України, однією з якої є організація антитерористичної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хлобустов О. О стратегии противодействия терроризму / О. Хлобустов // Власть. – 2003. – № 9. – С. 4–8.
2. Телешун С. Сучасний тероризм – українські реалії. Okремі політико-правові зауваження / С. Телешун // Політичний менеджмент. – 2005. – № 1. – С. 163–168.
3. Есть реальная работа, а есть способность „подсвечивать” факты [Електронний ресурс] // Коммерсант Украина. – Режим доступу: <http://kommersant.ua/doc.html?docId=1605867>
4. Тимошенко В. Державна політика протидії тероризму, організованій злочинності та корупції як фактор забезпечення національної безпеки України на шляху до НАТО / В. Тимошенко // Україна-НАТО. – 2005. – № 3. – С. 42–46.
5. Офіційний сайт Служби безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sbu.gov.ua